

Nález zimujícího netopýra parkového (*Pipistrellus nathusii*) na jižní Moravě

Petr BENDA¹ & Josef HOTOVÝ^{1,2}

¹ zoologické oddělení PM, Národní museum, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1, Česko

² katedra zoologie, přírodovědecká fakulta UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česko

Hibernation record of *Pipistrellus nathusii* in southern Moravia (Czech Republic). A subadult female of *Pipistrellus nathusii* was found on 9 February 2004 in a cellar of the Bítov castle (Znojmo District), south-western Moravia. This finding represents the second true hibernation record of this species on the territory of the Czech Republic.

Hibernation, *Pipistrellus nathusii*, Central Europe

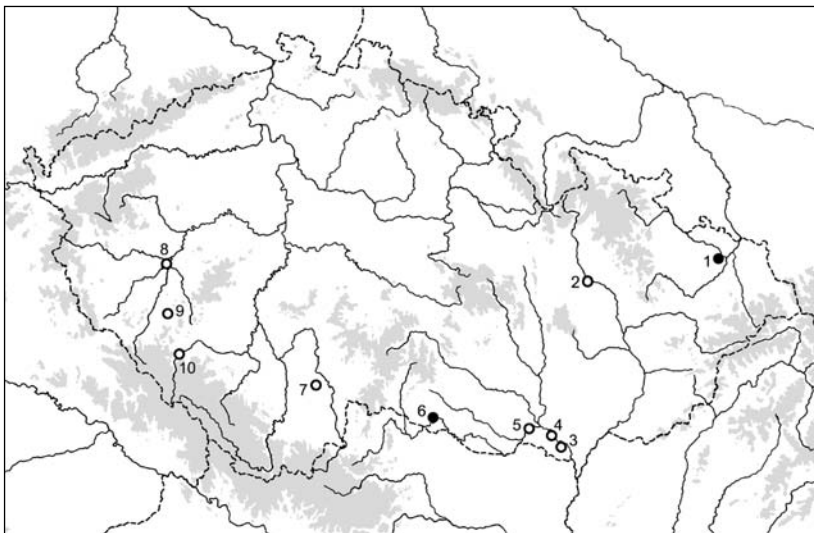
Netopýr parkový, *Pipistrellus nathusii* (Keyserling et Blasius, 1839), je téměř výhradně evropský druh, žijící od jižní Skandinávie po severní Středomoří (Vierhaus 2004). Na celém tomto areálu bylo zaznamenáno migrační chování, s přelety dosahujícími až 1900 km, průměrně zaznamenaná délka přeletu je 852 km [$n=137$] (Petersons 1990, 2004, Vierhaus 2004). Na českém území patří tento netopýr k nejméně často nalézaným druhům. Hanák & Gaisler (1976) uvedli celkem 21 lokalit nálezů netopýra parkového, veškeré tyto nálezy ovšem časově spadaly především do migračního období (srpen, září), případně do letního období (květen–červenec), kdy však byli zaznamenáni pouze samci. Netopýr parkový tak nebyl považován za druh na českém území zimující či se rozmnožující (tvořící kolonie samic) a jeho výskyt byl uváděn v souvislost především s migracemi (srv. Gaisler & Hanák 1982). V poslední době se obraz rozšíření netopýra parkového na uzemí ČR počíná celkem radikálně měnit, také díky širokému využití záznamů či analys záznamů echolokačních hlasů netopýrů (Bartonička et al. 2002, Jahlková 2003, Jahlková et al. 2000, Reiter et al. 2003, Řehák et al. 2003, etc.).

Po roce 1975, kdy svoji analýsu uzavřeli Hanák & Gaisler (1976), bylo na českém území nalezeno několik mateřských kolonií tohoto druhu, resp. smíšených mateřských kolonií netopýra parkového a netopýra hvízdavého (*Pipistrellus pipistrellus* s. l.) (Gaisler & Hanák 1982, Řehák & Beneš 1996, Šefrová & Buřič 1998, Jahlková et al. 2000). Od roku 1977 byl několikrát netopýr parkový nalezen i v tzv. „zimním období“ (obr. 1) (Gaisler & Hanák 1982, Gaisler et al. 1990, Řehák & Foral 1992, Červený & Bufka 1999, Bartonička et al. 2002, Řehák et al. 2003), vymezeném pro účely faunového výzkumu na dobu od 15. října do 30. dubna (např. Reiter et al. 2003). Ovšem pouze v jediném případě se jedná o nález v nepochybně hibernačním období – které lze zhruba vymezit měsíci prosinec až únor – v Ostravě-Porubě 26. ledna 1987 (Řehák & Foral 1992). Za hibernační nález lze případně pokládat – vzhledem k nálezovým okolnostem – i nález ve Františkánském klášteře v Plzni 14. března 1994 (Červený & Bufka 1999, Petersons 2004). Ostatní nálezy pocházejí z okrajových period “zimního období”, tj. z druhé půle října (3 nálezy), z listopadu (1) a z dubna (4), v nejméně čtyřech těchto případech se jedná o nálezy plně aktivních jedinců, za důkazy zimování na českém území je tedy nelze považovat.

Avšak za nepochybný hibernační nález netopýra parkového v ČR je nutno považovat nález ze zimy 2004 na jihozápadě Moravy. Subadultní samice *Pipistrellus nathusii* (délka předloktí 35,6 mm, hmotnost 7,3 g) byla

nalezena 9. února 2004 ve sklepe (tzv. sklep pod jižním křídlem) hradu Bítov (okr. Znojmo; kvadrát 7060, cca 410 m n. m.; leg. P. Benda, J. Hotový a J. Šklíba; jedinec je uložen ve sbírce Jihomoravského musea ve Znojme, i. č. 6890). Netopýr byl nalezen ve štěrbině mezi cihlami asi 1 m nad podlahou sklepa; cihlová klenutá sklepní místnost je s vnějším prostředím spojena ventilační šachtíčkou a přístupovým schodištěm, především však trvale otevřeným okénkem ve stěně na řekou. V tomto tříúrovňovém sklepním systému byly při současné kontrole nalezeny také následující druhy: vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*) (12 jedinců), netopýr pestrý (*Vespertilio murinus*) (2), netopýr hvízdavý (*Pipistrellus pipistrellus* s. l.) (1), ďasik černý (*Barbastella barbastellus*) (1), ušán hnědý (*Plecotus auritus*) (1) a ušán šedý (*P. austriacus*) (3). Pro štěrbinové skalní druhy netopýrů, jakým se netopýr parkový alespoň v určitých obdobích roku nepochybně zdá být, je jediné stále otevřené okénko v massivní a rozlehlé jižní stěně strmící vysoko nad řekou Dyjí zřejmě dokonalým atraktantem k úkrytu, zvláště při zimních otepleních a následných přerušeních hibernace. Těž není vyloučeno, že také opakovaná hibernace netopýra pestrého a netopýra hvízdavého na tomto zimovišti (Reiter et al. 2003) mohla mít vliv na přítomnost netopýra parkového, každopádně však ukazuje na výlučnost a typovou mimořádnost tohoto úkrytu.

Hibernační úkryty netopýra parkového, na území ČR jen velmi vzácně nalezené, jsou známy mnohem početněji z alpské oblasti (Schmidt 1994, Spitzenberger & Bauer 2001, Petersons 2004). Spitzenberger & Bauer (2001) sumarizují nálezy zimování netopýra parkového v Rakousku především z měst (Baden, Celovec, Hall v Tyrolích, Inšpruk, Lienz, Linec, Metlínec, Solnohrad, Štýr, Štýrský Hradec, Švechat, Vídeň) a jen výjimečně v jiných zimovištích (jeskyně, štoly, osamělá stavení). Jediný zimní nález netopýra parkového na Slovensku byl dokumentován v domě v Bratislavě (Danko & Kürthy in prep.). Jedná se tedy téměř výlučně o synanthropní úkryty, čemuž dokonale odpovídají i podmínky nálezů na českém území. Podle počtu nálezů jsou Alpy a alpská předhoří jednou z cílových oblastí pro zimování netopýra parkového v Evropě a hojně synanthropní úkryty měst tedy pravděpodobně nahrazují či doplňují původní přirozené úkryty skalní. Nález netopýra parkového na

Obr. 1. Nálezy netopýra parkového (*Pipistrellus nathusii*) na českém území v tzv. „zimním období“ (15. říjen – 30. duben); plné kroužky – nálezy v pravé zimě (prosinec, leden, únor), prázdné kroužky – nálezy v nástupu a konci zimy (říjen, listopad, březen, duben).

Fig. 1. Records of Nathusius' pipistrelle (*Pipistrellus nathusii*) in the Czech Republic in the “winter period” (15 October – 30 April); closed circles – records in the true winter (December, January, February), open circles – records in the opening and closing periods of winter (October, November, March, April).

1 – Ostrava-Poruba, 2 – Mladeč, Třesín, 3 – Lednice, Prostřední rybník, 4 – Bulhary, Křivé jezero, 5 – Pasohlávky, 6 – Bítov, 7 – Horusice, Ruda, 8 – Plzeň, 9 – Nedaničky, 10 – Sušice (Gaisler & Hanák 1982, Gaisler et al. 1990, Řehák & Foral 1992, Červený & Buřka 1999, Bartonička et al. 2002, Řehák et al. 2003, nový nález / present record).

hradě Bítově, který stojí na skalním ostrohu nad kaňonem řeky Dyje, současně poskytuje nerušené synanthropní úkryty a leží na samé hranici předalpské oblasti střední Evropy, je zcela pochopitelný a překvapující se tak zdá spíše skutečnost, že v těchto místech nedošlo k zimnímu nálezu tohoto druhu již dříve, vzhledem k velkému prováděnému výzkumu netopýrů (Reiter et al. 2003). Tak jako je synanthropní hibernace netopýra parkového známa v Rakousku, lze její potvrzení čekat na některých vhodných místech jižní části ČR, např. ve Znojmě, v Českém Krumlově a na dalších místech s podobně příhodnou expozicí, jakou lze nalézt na hradě Bítově.

Literatura

- BARTONIČKA T., ŘEHÁK Z., WOLF P. & BRYJA J., 2002: Drobní savci CHKO Litovelské Pomoraví. Část 1. Netopýři – Chiroptera. *Lynx*, n. s., **33**: 35–46.
- ČERVENÝ J. & BUFKA L., 1999: First records and long-distance migration of the Nathusius's bat (*Pipistrellus nathusii*) in western Bohemia (Czech Republic). *Lynx*, n. s., **30**: 121–122.
- DANKO Š. & KÜRTHY A., in prep.: Večernice parková – *Pipistrellus nathusii* (Keyserling & Blasius, 1839). In: KRÍŠTOFÍK J., DANKO Š., UHRIN M. & URBAN P. (eds.): *Cicavce Slovenska: Rozšírenie a stav ochrany*. Veda, Bratislava.
- GAISLER J. & HANÁK V., 1982: Netopýr parkový *Pipistrellus nathusii* v Československu. *Živa*, **30**(68)(2): 71–73.
- GAISLER J., CHYTL J. & VLAŠÍN M., 1990: The bats of S-Moravian lowlands (Czechoslovakia) over thirty years. *Acta Sci. Natur. Acad. Sci. Bohemoslov. Brno*, **24**(9): 1–50.
- HANÁK V. & GAISLER J., 1976: *Pipistrellus nathusii* (Keyserling et Blasius, 1839) (Chiroptera: Vespertilionidae) in Czechoslovakia. *Věst. Čs. Společ. Zool.*, **40**: 7–23.
- JAHELKOVÁ H., 2003: Přehled a srovnání echolokačních a sociálních signálů čtyř evropských druhů netopýrů rodu *Pipistrellus* (Chiroptera: Vespertilionidae). *Lynx*, n. s., **34**: 13–28.
- JAHELKOVÁ H., LUČAN R. & HANÁK V., 2000: Nové údaje o netopýru parkovém (*Pipistrellus nathusii*) v jižních Čechách. *Lynx*, n. s., **31**: 41–51.
- PETERSONS G., 1990: Die Rauhhauffledermaus, *Pipistrellus nathusii* (Keyserling u. Blasius, 1839) in Lettland: Vorkommen, Phänologie und Migration. *Nyctalus (N. F.)*, **3**: 81–98.
- PETERSONS G., 2004: Seasonal migrations of north-eastern populations of Nathusius' bat *Pipistrellus nathusii* (Chiroptera). *Myotis*, **41–42**: 29–56.
- REITER A., HANÁK V., BENDA P. & BARČIOVÁ L., 2003: Netopýři (Chiroptera) jihozápadní Moravy. *Lynx*, n. s., **34**: 79–180.
- ŘEHÁK Z. & BENEŠ B., 1996: Contribution to roost ecology of *Myotis brandti* (Mammalia: Chiroptera) in the Czech Republic and Slovakia. *Acta Soc. Zool. Bohem.*, **60**: 51–56.
- ŘEHÁK Z. & FORAL M., 1992: The first winter record of *Pipistrellus nathusii* (Chiroptera, Vespertilionidae) in Czechoslovakia. *Myotis*, **30**: 119–122.
- ŘEHÁK Z., CHYTL J., BARTONIČKA T. & GAISLER J., 2003: Výskyt drobných savců na území Biosférické rezervace Dolní Morava (rozšířená Biosférická rezervace Pálava). Část II. Netopýři – Microchiroptera. *Lynx*, n. s., **34**: 181–203.
- SCHMIDT A., 1994: Phänologisches Verhalten und Populationseigenschaften der Rauhhauffledermaus, *Pipistrellus nathusii* (Keyserling und Blasius 1839), in Ostbrandenburg. *Nyctalus (N. F.)*, **5**: 77–100.
- SPITZENBERGER F. & BAUER K., 2001: Rauhhauffledermaus *Pipistrellus nathusii* (Keyserling & Blasius, 1839). Pp.: 239–244. In: SPITZENBERGER F. (ed.): *Die Säugetiere Österreichs*. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Graz, 896 pp.
- ŠEPROVÁ D. & BUŘIČ Z., 1998: Nové nálezy netopýra parkového (*Pipistrellus nathusii*) ve východních Čechách. *Lynx*, n. s., **29**: 101–102.
- VIERHAUS H., 2004: *Pipistrellus nathusii* (Keyserling und Blasius, 1839) – Rauhhauffledermaus. Pp.: 825–873. In: KRAPP F. (ed.): *Handbuch der Säugetiere Europas. Band 4: Fledertiere. Teil II: Chiroptera II. Vespertilionidae 2, Molossidae, Nycteridae*. Aula-Verlag, Wiebelsheim, x+582 pp.

došlo 2. 12. 2004